

Analýza a zhodnocení dosavadního systému vzdělávání osob pečujících o malé děti

PhDr. Jana Kropáčková, Ph.D., Mgr. Michalová,

Mgr. Hana Splavcová, Mgr. Regina Dlouhá

V České republice existuje několik způsobů poskytování péče o děti od raného věku, a to nejenom pod gescí Ministerstva školství a tělovýchovy (MŠMT), ale i Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) a Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO). Každému způsobu poskytované služby náleží kvalifikační předpoklady v závislosti na typu poskytované péče. Pravidla vzdělávání pregraduálního případně i postgraduálního (tj. v rámci dalšího vzdělávání) určují právní předpisy související s typem služby. Pro účely této analýzy jsou rozhodující služby poskytované pro děti do nástupu povinné školní docházky.

Učitel v mateřské škole

Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)¹

Dle § 7 odst. 3 školského zákona je mateřská škola druhem školy, který uskutečňuje předškolní vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání² (RVP PV, 2017). K předškolnímu vzdělávání mohou být přijímány děti od dvou do šesti let. Od školního roku 2017/2018 je předškolní vzdělávání pro děti v posledním roce před nástupem do 1. třídy základní školy povinné. Vzdělávání v mateřských školách se řídí dalšími právními předpisy a podléhá kontrole České školní inspekce³ (ČŠI). ČŠI sleduje a hodnotí podmínky, průběh, efektivitu a výsledky vzdělávání, soulad školního vzdělávacího programu (ŠVP) s právními předpisy a RVP PV (2017).

Dle § 7 odst. 7 zajišťují vzdělávání ve školách pedagogičtí pracovníci. Požadavky pro profesní kvalifikaci pedagogických pracovníků stanovuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických

¹ <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

² <http://www.msmt.cz/file/39792/>

³ <http://www.csicr.cz/>

pracovnících a o změně některých zákonů⁴. Tento zákon vymezuje nároky na odbornou kvalifikaci jednotlivých kategorií pedagogických pracovníků, předpoklady pro výkon činnosti, jejich pracovní dobu, další vzdělávání a kariérní systém.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Dle § 2 je pedagogickým pracovníkem osoba, která koná *přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání.*

Přímou pedagogickou činnost vykonává učitel, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně a vedoucí pedagogický pracovník.

Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka stanovuje § 3 následovně:

- je plně způsobilý k právním úkonům;
- má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává;
- je bezúhonný;
- je zdravotně způsobilý;
- prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

Profesní kvalifikace učitel mateřské školy je stanovena v § 6, který upravuje možnosti a formy získávání odborné kvalifikace učitelů mateřské školy. Rozlišuje se profesní kvalifikace mezi učiteli běžných mateřských škol a učiteli mateřské školy, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost ve třídě nebo škole zřízené pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP).

Učitel běžné mateřské školy získává odbornou kvalifikaci:

- vysokoškolským vzděláním (ISCED 5A) v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů v mateřské škole;
- vyšším odborným vzděláním (ISCED 5B) v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů v mateřské škole;

⁴ <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>

- středním vzděláním s maturitní zkouškou (ISCED 3A) v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů v mateřské škole.

V § 24 je stanovena povinnost dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Vzdělávání učitelů mateřských škol na vysokých školách probíhá v bakalářských i navazujících magisterských programech pro vzdělávání v oboru předškolní pedagogiky. Tyto obory mohou být zařazeny pod studijní programy:

- Specializace v pedagogice (7507);
- Předškolní a mimoškolní pedagogika (7531);
- Pedagogika (7501), které spadají pod skupinu oborů č. 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (stejně jako středoškolské a vyšší odborné obory).

Bakalářský program Učitelství pro mateřské školy 75-31-R/001 nabízejí univerzity v Praze, Brně, Ostravě, Českých Budějovicích, Zlíně, Hradci Králové, Liberci, Ústí nad Labem a Plzni.

Tabulka č. 1 Nabídka PS či KS studia pro akademický rok 2017/2018

Fakulta/webové stránky	Bakalářské studium	Navazující magisterské studium
Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy (Praha) http://www.pedf.cuni.cz/	Učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	Pedagogika předškolního věku (KS)
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity (Brno) http://www.ped.muni.cz/	Učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	---
Pedagogická fakulta Palackého univerzity (Olomouc) http://www.pdf.upol.cz/	Speciální pedagogika předškolního věku – učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	Předškolní pedagogika (PS, KS)
Pedagogická fakulta Ostravské	Učitelství pro mateřské	Pedagogika předškolního

univerzity (Ostrava) http://pdf.osu.cz/	školy (PS, KS)	věku (KS)
Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity (České Budějovice) https://www.pf.jcu.cz/	Učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	---
Pedagogická fakulta Hradecké univerzity (Hradec Králové) https://www.uhk.cz/cs-CZ/PDF	Učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	Pedagogika předškolního věku (PS, KS)
Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně (Ústí nad Labem) http://www.pf.ujep.cz/	Učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	---
Pedagogická fakulta Západočeské univerzity (Plzeň) http://fpe.zcu.cz/	Učitelství pro mateřské školy (PS)	---
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity (Liberec) https://www.fp.tul.cz/	Učitelství pro mateřské školy (PS)	---
Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati (Zlín) http://www.utb.cz/fhs	Učitelství pro mateřské školy (PS, KS)	Pedagogika předškolního věku (PS, KS)

Vysvětlivky: PS prezenční studium, KS kombinované studium

Bakalářský program Speciální pedagogika předškolního věku - učitelství pro mateřské školy 75-06-R/012 poskytují univerzity v Olomouci.

Navazující magisterský obor (Pedagogika předškolního věku 75-01-T/010 nebo Předškolní pedagogika 75-01-T/033) nabízejí univerzity v Praze, Ostravě, Olomouci, Zlíně a Hradci Králové.

Vzdělávání učitelů mateřských škol na vyšších odborných školách není příliš rozšířenou formou vzdělávání budoucích učitelů v mateřských školách. Adresář škol a školských zařízení⁵ aktuálně obsahuje pouze čtyři VOŠ s nabízeným studijním oborem 75-31-N/03 Předškolní a mimoškolní pedagogika. Dvě z nich jsou zřízeny krajským úřadem v Praze a Mostu, třetí školu zřizuje církev, konkrétně Arcibiskupství pražské ve Svatém Jáně pod Skalou a VOŠ v Jihlavě je jediná soukromá škola, která je zřízena jako obecně prospěšná společnost.

Cílem vyšších odborných škol je poskytovat profesně orientované vzdělání na terciární úrovni (ISCED 5B). Přesnější právní vymezení VOŠ přinesl školský zákon č. 561/2004 Sb. Podle jeho ustanovení VOŠ nemají postavení vysokých škol, ale vzdělávání, které poskytují, má mnoho vysokoškolských rysů. Studium na VOŠ se ukončuje absolutoriem, jehož součástí jsou v první řadě zkoušky z odborných předmětů, dále zkouška z cizího jazyka a obhajoba absolventské práce. Absolventi mohou užívat označení „diplomovaný specialista“, ve zkratce „DiS.“, uváděné za jménem.

Program 75-31-N/03 Předškolní a mimoškolní pedagogiky⁶ „Program připravuje pro pedagogickou činnost. Profilujícími předměty jsou obory pedagogiky, psychologie a metodiky jednotlivých činností, základy školského práva a managementu. Student získá komunikativní, pohybové a estetické dovednosti. Důraz je kladen na samostatnou a tvořivou práci. Absolvent se uplatní jako pedagog předškolního vzdělávání, učitel/ka mateřské školy státní, soukromé, církevní, s alternativním programem aj., jako pedagog zájmového vzdělávání, vychovatel/ka ve školní družině, školním klubu, škole v přírodě, dětské léčebně a ozdravovně, animátor/ka při vedení zájmové činnosti v domech dětí a mládeže, střediscích volného času, v kulturních střediscích apod., realizátor vzdělávacích programů v ekologických centrech, komunitních centrech pro děti a rodiče národnostních menšin, mateřských centrech.“

Vzdělávání učitelů mateřských škol na středních odborných školách v současnosti probíhá podle studijního programu s označením 75-31-M/01 a názvem Předškolní a mimoškolní

⁵ <http://rejskol.msmt.cz/>

⁶ <http://www.infoabsolvent.cz/Obory/KartaOboru/7531N03>

pedagogika.⁷ Žáci jsou vedeni k výchovné a vzdělávací práci a k zájmovým činnostem s dětmi a mládeží. Naučí se jak se podílet na rozvoji předpokladů svěřených dětí, zvláště rozumových, citových, tělesných a sociálních; jak dětem rozumět a komunikovat s nimi; jak rozvíjet klíčové kompetence dětí a mládeže; jak svoji práci hodnotit. Ke své práci s dětmi a mládeží potřebují mít znalosti a dovednosti z pedagogiky, psychologie, biologie, také z výtvarné a dramatické výchovy, tělesné výchovy, hudební výchovy. V oboru se žáci učí, proč a jak dbát na bezpečnost dětí, osvojí si zásady zdravého životního stylu a budou znát právní normy, které se jich týkají. Žáci budou umět připravovat projekty k výchově a vzdělávání dětí, tj. naplánovat a připravit činnosti pro děti, pak je organizovat a řídit v rámci svého pracoviště.

Pro vzdělávání v tomto oboru jsou významné vyučovací předměty (vzdělávací oblasti) základní školy: Hudební výchova, Výtvarná výchova, Občanská výchova. Učivo uvedených předmětů je důležité pro tento obor a bude na střední škole rozvíjeno a prohlubováno.

Absolventi jsou kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci pro práci s dětmi a mládeží. Jsou připraveni vykonávat činnosti spojené s přímým výchovně-vzdělávacím působením na děti a mládež. Uplatní se jako učitelé mateřských škol, jako vychovatelé nebo pedagogové volného času ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech, ve školských výchovných a ubytovacích zařízeních a jiných zařízeních, ve kterých se pracuje s dětmi a mládeží (výjimkou jsou školská zařízení pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo preventivně výchovnou péči, viz § 16(2) zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících). Absolventi najdou uplatnění také v neškolských zařízeních, např. sociálních nebo zdravotnických, kde se pro výkon výchovné a vzdělávací činnosti vyžaduje pedagogická způsobilost. Absolventi mohou pokračovat ve studiu na vyšších odborných školách nebo vysokých školách.“

Je možné se ještě setkat se stejnojmenným starším dobíhajícím oborem s označením 75-31-/005. Základní podmínkou pro přijetí k střednímu odbornému vzdělávání je absolvování základní školy. Obsah vzdělávacího programu stanovuje Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 75-31-M/01 Předškolní a mimoškolní pedagogika z roku 2009.

⁷ <http://www.infoabsolvent.cz/Obory/KartaOboru/7531M01>

Podle adresáře škol a školských zařízení existuje aktuálně 20 středních škol, které zajišťují výuku oboru 75-31-M/01 Předškolní a mimoškolní pedagogika a jsou zřizované krajem. Dále poskytuje tento obor 14 škol z privátního sektoru a 4 školy zřizované církví.

Kromě středních odborných škol, které nabízejí možnost absolvovat obor Předškolní a mimoškolní pedagogika, existují též pedagogická lycea. Tato forma středoškolského vzdělávání spojuje všeobecné vzdělávání s částečnou profesní přípravou, avšak neposkytuje způsobilost k výkonu profese. Je pouze zájmově orientovanou přípravou pro další vzdělávání na terciární úrovni.

Profesní způsobilost, profesní kompetence, profesní kompetence učitele

Všechny typy škol připravující budoucí učitele v mateřské škole přistupují ke svým žákům a studentům tak, aby rozvíjely jejich profesní způsobilost a profesní kompetence učitele. Tyto kompetence tvoří základ profesní způsobilosti a měly by je naplňovat i další profese zabývající se vzděláváním, výchovou a péčí o děti od raného věku.

Jedná se o soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být učitel vybaven proto, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Nejčastěji jsou jako hlavní kompetence uváděny osobnostní a profesní kompetence.

Mezi osobnostní kompetence zařazujeme zodpovědnost, tvořivost, schopnost řešit problémy, týmově spolupracovat, být sociálně vnímavý a reflexivní.

Naopak profesní kompetence se váží především k obsahové složce výkonu profese, tj. znalosti předmětu, komunikativním, řídicím a diagnostickým dovednostem.

Profesní kompetence učitele jsou částečně vrozenými potencialitami a zároveň jsou východiskem pro pregraduální přípravu budoucích učitelů, získávanou též učením.

Učitelské kompetence vycházejí z principů celoživotního vzdělávání a učení a jejich rozvoj tudíž není úkolem jen pregraduální přípravy, ale celoživotního procesu vzdělávání.

Vlastimil Švec (1999) kategorizoval pedagogické kompetence do tří oblastí a charakterizoval je jako souhrn způsobilostí, kterými by měl být učitel vybaven, aby mohl vychovávat a vzdělávat efektivně. Za velmi důležité považoval osobnostní kompetence:

- kompetence k vyučování a výchově;

- osobnostní kompetence;
- rozvíjející kompetence.

Všeobecně známý je Delorsův koncept „čtyř pilířů“ vzdělávání pro 21. století, který obecně vymezuje koncepci vzdělávacích cílů v Evropě. Tento model je uplatnitelný na všech stupních vzdělávacího systému i v celoživotním učení, neboť jeho vzdělávací cíle se odvozují od cílů a potřeb společnosti a v ČR byl zveřejněn v rámci Bílé knihy⁸:

- Learning to know – **učit se poznávat**, tedy osvojovat si nástroje pochopení světa a rozvinout dovednosti potřebné k učení se;
- Learning to do – **učit se jednat**, tedy naučit se tvořivě zasahovat do svého prostředí;
- Learning to live together – **učit se žít společně**, tedy umět spolupracovat s ostatními a moci se tak podílet na všech společenských činnostech;
- Learning to be – **učit se být**, tedy porozumět vlastní osobnosti a jejímu utváření v souladu s morálními hodnotami.

Klíčovými dovednostmi učitele se zabývá Chris Kyriacou (2012). V jeho pojetí to jsou logicky související činnosti učitele, které podporují žákovu učení a mají tři základní prvky, a to vědomosti, rozhodování a činnosti. Jeho pojetí jak již napovídá název (pedagogické dovednosti) je zaměřeno více prakticky a důraz klade na úspěšné vyučování, tedy vzdělávací proces. Seznam základních pedagogických dovedností zahrnuje:

- plánování a přípravu;
- realizaci vyučovací jednotky;
- řízení vyučovací jednotky;
- klima třídy;
- kázeň;
- hodnocení prospěchu žáka;
- reflexi vlastní práce a evaluaci.

Inspirativním a nejčastěji uváděným modelem je výstup projektu rezortního výzkumu MŠMT ČR *Podpora práce učitelů*, jehož součástí bylo vymezení oblastí učitelských kompetencí i návrh profesního standardu učitelů. Pojem profesní kompetence učitele je vymezen jako

⁸ <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

otevřený systém profesních kvalit. Jedná se o komponenty znalosti, dovednosti, zkušenosti, postoje a osobnostní předpoklady, které jsou vzájemně provázané (Vašutová In: Walterová, 2001, Vašutová, 2004):

- kompetence předmětová;
- kompetence didaktická a psychodidaktická;
- kompetence pedagogická;
- kompetence diagnostická a intervenční;
- kompetence sociální, psychosociální a komunikativní;
- kompetence manažerská a normativní;
- kompetence profesně a osobnostně kultivující.

Zdeněk Helus (2009, 2015), rozlišuje učitelské povolání/poslání a učitelskou profesi. Učitelské povolání charakterizuje prostřednictvím pedagogických ctností:

- pedagogická láska;
- pedagogická moudrost;
- pedagogická odvaha;
- pedagogická důvěryhodnost.

Helus předkládá šest základních oblastí kompetenční výbavy, na jejichž utváření se má profesní příprava učitelů a jejich celoživotní vzdělávání zaměřovat.

- Oblast základní učitelovy činnosti (zabezpečení vzdělávacího procesu, tj. výchovy i vzdělávání, prolnutí účinného učitelova vyučování a žákova úspěšného učení);
- Oblast základní učitelovy situovanosti (škola jako místo, kde má být vzdělávání komplexně zabezpečeno);
- Oblast primárního výukového partnerství (učitel rozvíjí interakci a komunikaci, utvářející školní třídu, upevňuje pospolitost ujednoceného snažení a dobré soužití);
- Oblast sekundárního partnerství (tu tvoří nadřízené školské orgány, orgány inspekce, rodiny žáků, svět zaměstnavatelů, vzdělávací příležitosti obce);
- Oblast širšího společensko-politického kontextu (vzdělávací činnost učitele/školy podporuje nebo ztěžuje; chápe ji nebo nechápe v jejích nárocích na tvorbu podmínek efektivního vzdělávání apod.);
- Oblast vztahu učitele k sobě samému a k profesi.

Pregraduální vzdělávání učitelů mateřských škol by dle Šmelové a Nelešovské (2009) mělo vycházet z funkcí mateřské školy:

- funkce pečovatelská;
- funkce vzdělávací (odpovídá funkci kvalifikační);
- funkce integrační;
- funkce personalizační.

Šmelová, Nelešovská (2009) dále uvádí role předškolního pedagoga, které vycházejí z RVP PV (2004):

- ochránce a poskytovatel odborné péče;
- zprostředkovatel poznatků a zkušeností;
- poradce a iniciátor;
- manažer;
- diagnostik a klinik.

Model kompetencí učitele mateřské školy dle kategorizace Zory Syslové (2013) vychází z pojetí pedagogických znalostí (Shulman, 1987), holistického přístupu (Spilková In: Walterová, 2001) a požadavků RVP PV (2004, 2017). Tento přístup k modelu profesních kompetencí počítá s jeho využitím jako evaluačního či autoevaluačního nástroje, proto obsahuje i příklady možných ukazatelů kvality.

Burkovičová (2012, 2014) na základě výzkumů kategorizuje profesní činnosti učitele mateřské školy:

1. Přípravné činnosti

- a) sebevzdělávací (využití předmětových kompetencí);
- b) administrativní;
- c) plánování a projektování;
- d) participace na správě a samosprávě školy.

2. Realizační činnosti:

- a) přímá pedagogická činnost podle připraveného edukačního projektu či jeho části;
- b) zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví dětí;
- c) vzájemná spolupráce, poradenská, metodická, konzultační a organizační činnost.

Učitelé mateřských škol sami vnímají soubor kompetencí pro svou práci jako velice významný, což bylo prokázáno výzkumným šetřením (Smolíková, Bobková, Kropáčková, 2016), který využíval nástroj Rámeček profesních kvalit učitele mateřské školy (Syslová, 2013).

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání)

Profesní kvalifikace Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky

Kvalifikační zkouška dle Národní soustavy kvalifikací (NSK) probíhá jako jednorázová zkouška, která je vedena autorizovanou osobou dle platného hodnotícího standardu MPSV. K prosinci 2016 získalo oprávnění ke konání zkoušky 56 autorizovaných osob. MPSV řídí proces kvalifikace prostřednictvím dvou dokumentů. V kvalifikačním standardu je popsána odborná způsobilost v 11 oblastech, v úrovních 4 a 5, které odpovídají maturitní zkoušce. Hodnotící standard definuje pro 11 oblastí kritéria a způsob ověření.

Kvalifikaci je možné získat jednorázovou zkouškou, lze se na zkoušku připravit individuálně či prostřednictvím přípravných kurzů, které nabízejí některé autorizované osoby či další vzdělávací instituce. Rekvalifikační program připravuje účastníky na úspěšné vykonání zkoušky podle zákona č. 179/2006 Sb. pro získání profesní kvalifikace Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky (69-017-M) a na úspěšný výkon zvolené profesní kvalifikace.

Kvalifikace je určena všem, kteří pečují o děti v zařízeních denní péče, mimo mateřských škol řízených dle školského zákona, především v dětských skupinách nebo v rámci individuálních služeb dle živnostenského zákona. Nyní je tato kvalifikace uznávána pro chůvy v mateřských školách, financovaných z ESF - OP VVV. Od roku 2020 bude možné osobu s touto kvalifikací zaměstnat v mateřské škole na pozici nepedagogického pracovníka s odbornou způsobilostí.

Profesní kvalifikace Chůva pro dětské koutky

Další možností rekvalifikační zkoušky NSK je zkouška Chůva pro dětské koutky, pobíhá dle stejných pravidel jako zkouška Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky. Její náročnost je však nižší. V současnosti není v právních předpisech ukotveno její uplatnění

v rámci právně upravených možností předškolní péče v České republice. I z tohoto důvodu o zkoušku není příliš velký zájem.

Zákon 179/2006 Sb. neukládá povinnost dalšího vzdělávání pečujícím osobám, stačí pouze vstupní kvalifikace odpovídající tomuto zákonu.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon); nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností

Živnostenský zákon⁹ určuje pouze základní pravidla pro získání živnostenského oprávnění. Povinnost splnění určených profesních dovedností a dosažení určené kvalifikace vymezuje živnostenský zákon pouze u živností řemeslných, vázaných nebo koncesovaných.

Pravidelná péče o děti do tří let věku v denním režimu - živnost vázaná

K získání povolení této živnosti je zapotřebí prokázat:

- odbornou způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry nebo zdravotnického asistenta nebo ošetřovatele nebo porodní asistentky nebo záchranáře podle zákona č. 96/2004 Sb.;
- odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo pracovníka v sociálních službách podle zákona č.108/2006 Sb.;
- odbornou kvalifikaci k výkonu povolání učitele mateřské školy podle zákona č. 563/2004 Sb.;
- profesní kvalifikaci pro činnost chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky podle zákona č. 179/2006 Sb.;
- pokud daná osoba tyto požadavky nesplňuje, může využít odpovědného zástupce, který dané požadavky splňuje a dohlíží na řádný provoz živnosti

Péče o děti nad tři roky věku a nepravidelná péče o děti do tří let - živnost volná

Podnikat může každá osoba starší 18 let splňující všeobecné podmínky pro získání živnostenského listu. Jedná se o živnosti:

⁹ <http://www.mpo.cz/dokument166698.html>

72. Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti

Výchova dětí nad tři roky věku v předškolních zařízeních, výuka v soukromých školách a zařízeních sloužících odbornému vzdělávání, pokud tato nejsou zařazena do rejstříku škol a školských zařízení. Jiná mimoškolní výchova a vzdělávání, doučování žáků a studentů, výchovně vzdělávací činnost na dětských táborech a jiných zotavovacích akcích, zejména vedení těchto akcí, zajišťování výchovných, relaxačních a vzdělávacích programů pro účastníky těchto akcí, dohled nad dětmi a podobně. Výuka jazyků, případně znakové řeči, výuka hry na hudební nástroj, výtvarného umění (malířství, sochařství, umělecké fotografie a podobně), baletu, uměleckého tance, herectví, mimického projevu a podobně. Společenská výchova a s ní spojená výuka společenského tance. Pořádání odborných kurzů blíže specifikovaných (například výpočetní techniky, šití, vaření, pěstování rostlin) a pořádání seminářů a školení v různých oblastech, zejména organizační zajištění kurzů a školení, zajištění prostor pro konání akce, příprava materiálů a podkladů pro školení, zajištění lektorů a vlastní lektorská činnost. Kondiční a zdokonalovací výcvik držitelů řidičského oprávnění, zdokonalování odborné způsobilosti řidičů. Výuka obsluhy a řízení technických zařízení sloužících pro různé účely (výtahů, zdvižných vozíků, lyžařských vleků a dalších technických zařízení). Výuka řízení sportovních létajících zařízení a plavidel.

Obsahem činnosti není výchova a vzdělávání ve školách, předškolních a školských zařízeních zařazených do rejstříku škol a školských zařízení, vzdělávání v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech a programech celoživotního vzdělávání podle jiného právního předpisu. Obsahem činnosti dále není dohled nad dětmi v rodinách, zprostředkování ani prodej zájezdů, poskytování hostinské činnosti, ubytovacích služeb, ani pořádání kurzů a školení subjekty zřízenými za tím účelem podle jiných právních předpisů, výcvik střelby ze zbraní, výuka řízení motorových vozidel, letadel, poskytování tělovýchovných a sportovních služeb, pořádání kurzů a školení podle jiných předpisů školami a školskými zařízeními zařazenými do rejstříku škol a školských zařízení. Obsahem činnosti rovněž není zaškolení obsluhy technického zařízení jeho výrobcem v souvislosti s uvedením zařízení do provozu, výuka obsluhy technických zařízení provozovaná ve školách a školských zařízeních zařazených do rejstříku škol a školských zařízení.

79. Poskytování služeb pro rodinu a domácnost

Poskytování služeb pro rodinu a domácnost, zejména zajišťování chodu domácnosti (vaření, úklid, praní, žehlení, péče o zahradu a podobně), individuální péče o osoby, zejména děti nad tři roky věku v rodinách, příležitostné krátkodobé hlídání dětí (včetně dětí do tří let věku), obstarávání nákupů a jiných záležitostí souvisejících s chodem domácnosti a jiná obstaravatelská činnost.

Obsahem činnosti není poskytování sociálních služeb podle zákona o sociálních službách, péče o děti do tří let věku v denním režimu, ostraha osob a objektů (osobní strážci, hlídači a podobně) a další činnosti související s chodem domácnosti, jež jsou předmětem živností řemeslných, vázaných a koncesovaných.

Kromě kvalifikačních požadavků pro získání živnostenského oprávnění k vázané živnosti není pro žádnou z těchto forem určena povinnost dalšího vzdělávání či ověřování profesní způsobilosti.

Zákon č. 247/2014 Sb., poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů

Odbornou způsobilostí pečující osoby v dětské skupině je:

- odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetřovatele, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa;
- odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách;
- odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy nebo vychovatele;
- profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky;
- odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře.

Kromě těchto kvalifikačních předpokladů není určena povinnost dalšího vzdělávání či ověřování profesní způsobilosti.

Mikrojesle

V současné době probíhá pilotní ověřování s podporou ESF. Podmínkou pro zapojení je splnění kvalifikačních předpokladů shodných s poskytovateli služby dětské skupiny dle zákona č. 247/2014 Sb., poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů.

Šedá ekonomika

Z různých důvodů, především však ekonomických je v ČR velká míra tzv. neformální péče o děti předškolního věku, kdy české rodiny využívají pro péči o děti ženy, které nabízejí služby mimo výše uvedené možnosti. Podmínky spolupráce dohadují přímo s rodinami, nejsou vázány výše uvedenými právními předpisy, pohybují se v tzv. šedé ekonomice (nedokládají příjmy a výdaje, nevydávají potvrzení o přijaté platbě, neuzavírají s rodinami smluvní vztah).

Příklady odjinud – Německo a Rakousko

Rozšiřování spektra služeb péče o malé děti s sebou přináší nutnost určité diferenciaci pečujících. Může nám v tom být určitou inspirací zahraniční zkušenost, zejména rozvinutá síť nerodičovské individuální péče v Rakousku a v Německu známá jako „Tagesmutter, Tagesvater“. České překlady a zdroje uvádějí nejčastěji označení „denní matka, otec“, můžeme se setkat také s pojmem „nerodičovská denní péče“.

Podmínky poskytování se v dílčích otázkách liší nejen v obou zmíněných státech, ale také v jednotlivých spolkových zemích, základní parametry má ovšem tato služba společné. Pečující jsou oprávněné osoby, které se za úplatu starají o malou skupinu dětí (4 – 6) ve vlastní domácnosti, v domácnosti rodičů nebo v pronajatých prostorách. Služba je charakteristická výraznou flexibilitou, důrazem na dobrou komunikaci pečující osoby s rodinou a rodinnou atmosférou, často posílenou přítomností vlastního dítěte/dětí pečující osoby nebo sourozeneckých skupin svěřených dětí.

Služba je charakterizována jako **doplňková**, nenahrazuje tedy pobyt dítěte ve školském zařízení nebo v zařízení kolektivní péče a bývá využívána zejména k překlenutí různých přechodových fází života rodiny: při postupném návratu rodičů na trh práce, v době, kdy se dítě po nemoci ještě nemůže vrátit do mateřské školy, ale už může trávit čas mimo domov,

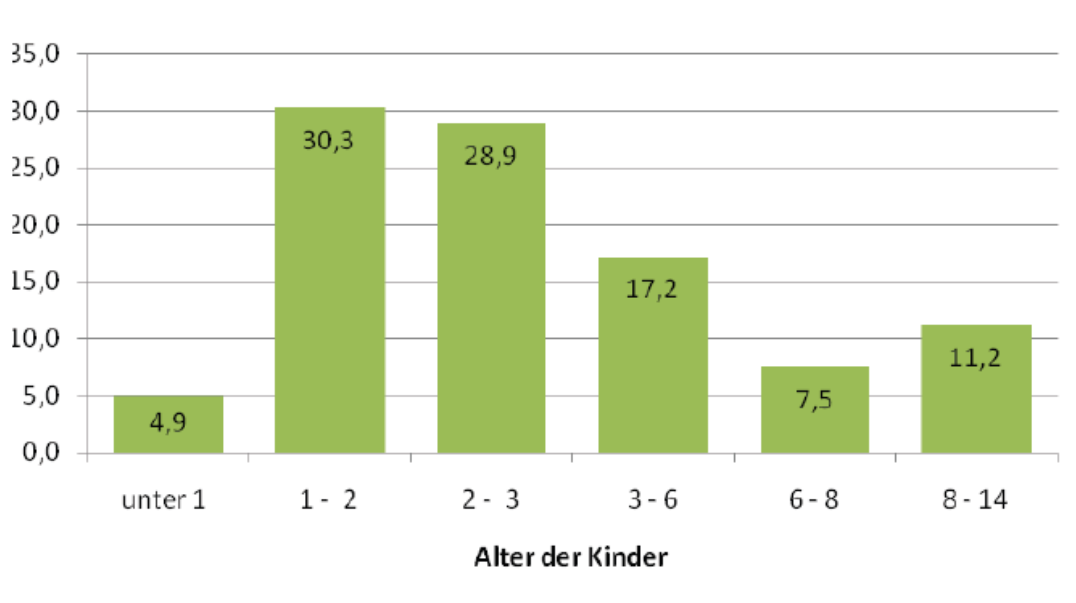
v době mezi koncem vyučování a návratem rodičů ze zaměstnání, webové stránky nabízejí také péči o víkendech, ve večerních hodinách, v době nemoci dítěte v jeho domácnosti, podle individuálních potřeb rodiny.

Jednou z možností je poskytování této služby **v době rodičovské dovolené**, kdy mohou být součástí skupiny dětí také **vlastní děti** pečující osoby. Při přípravě pečujících na poskytování této služby (více v kapitole o vzdělávání) je velký důraz kladen na to, aby poskytování služby v domácnosti pečující bylo velmi pečlivě zváženo, projednáno se všemi členy rodiny, a naplánováno tak, aby podmínky služby byly v souladu také s potřebami rodiny pečující. Stejně velký důraz je kladen na komunikaci s rodiči svěřených dětí – pokud přivádějí svoje dítě do domácnosti pečující osoby, činí tak proto, že je jejich volbou rodinný typ péče. Pak také akceptují specifika této péče – v každé domácnosti se hospodaří a žije trochu jinak. Rodiče se domlouvají s pečující osobou na detailech týkajících se oblíbených her, obvyklého jídelníčku nebo preferovaných aktivit, stále ale platí, že služba je svým charakterem podobná rodinné péči a to je její předností i omezením současně. Rodiče mají možnost zvolit pečující také podle parametrů, které jsou pro ně významné, tedy nejen vzdálenost od místa bydliště, ale např. věk ostatních dětí, o které se současně pečuje, lokalita, v níž se nachází domácnost pečující, nebo také životní styl, který je pro pečující osobu charakteristický.

Poskytování služby „denní matka, otec“ je vlastně logickou legislativní a systémovou reakcí na běžnou situaci, kdy někdo, kdo má čas a chuť, pečuje o dítě někoho, kdo je v tu dobu v zaměstnání, vzdělává se, nebo z jiných důvodů potřebuje svěřit dítě jiné osobě. Služba se profiluje jako naprosto profesionální, ale svým charakterem je komunitní, umožňuje rodičům volbu péče co nejbližší místu bydliště, nebo ve skupině dětí, které zná jejich potomek ze sousedství, nebo v domácnosti, která vyhovuje jejich nárokům na prostředí.

Malá skupina dětí a charakterem rodinná péče umožňuje velkou flexibilitu a velký důraz na individuální potřeby dětí, což je vítané zejména u batolat a malých dětí. Zdá se, že pro ty je služba využívána nejčastěji (viz tabulka), alespoň podle německých zdrojů.

Tabulka č. 2: Rozložení dětí v denní péči podle věku (SRN, 2010)

Na základě právní úpravy jednotlivých spolkových zemí patří péče denních matek/otců jako soukromých poskytovatelů k veřejně regulovaným formám péče o dítě. K financování této služby mohou tedy rodiny využít příspěvek státu na denní péči o dítě, spektrum služeb zároveň napomáhá plnit závazek dostupných veřejných služeb péče o dítě.

Další formy poskytování služby „denní matka“

a) Nachtmütter - noční matky

- pro rodiče, kteří mají několikrát v měsíci pevnou noční směnu nebo pečují o seniora,
- čerpají dovolenou (bez dětí).

c) Wochenendmütter – matky na víkend

b) Wochenmütter – celotýdenní matky

- vhodné pro nezletilé rodiče, kteří se vzdělávají,
- prožívají výjimečnou rodinnou situaci (narození dalšího dítěte, nemoc, pobyt v nemocnici),
- pokrytí péče během služební cesty.

Charakteristika služby „denní matka“

Služba je vhodná pro rodiče, kteří:

- mají pravidelnou pracovní dobu nebo se chtějí podílet na dobrovolnictví
- chtějí navyknout dítě na péči cizí osoby před nástupem do zaměstnání
- chodí do rekvalifikačních kurzů
- studují a potřebují nepravidelnou péči o děti, co do délky a časového rozvrhu
- potřebují mít zajištěnou péči o děti ze soukromých důvodů
- mají dítě v rekonvalescenci, kdy dítě potřebuje jen dodržovat určitou dietu nebo dobírat léky
- potřebují individuálnější přístup ke stravovacím potřebám či zvyklostem dítěte
- chtějí navázat užší vztahy s pečující osobou a umožnit tak dítěti snazší přechod z domácí péče
- mají málo zkušeností a uvítají možnost získat potřebné rady či informace od zkušenějších rodičů,
- chtějí využít péči o sourozeneckou skupinu.

Další formy nerodičovské neinstytucionální péče o děti

- **Flying mummies** – příležitostné hlídání zdravotnicí v případě nemoci,
- **Leihopas/omas** (babička/dědeček na zapůjčení).

Tyto formy péče o děti jsou rozšířeny téměř po celé Evropě. Všeobecnou charakteristikou je, že se jedná o příležitostnou bezúplatnou péči vykonávanou seniorem, která je zprostředkovávána ústředím. Toto ústředí (např. v Rakousku službu nabízí Katolický rodinný svaz, v Německu je ústředí v městě službu realizujícího regionu) vyžaduje od dobrovolníků zdravotní osvědčení a vybírá vhodné rodiny vzhledem k osobnostním předpokladům seniora. Senior je také v ústředí pojištěn (úrazové a povinné pojištění proti způsobené škodě).

Rozsah služby záleží na dohodě, v zásadě je ale péče v rozsahu hodin nebo je určena pro nouzové situace (onemocnění denní pečovatelky, nemoc rodiče). Většinou se sejde senior s dítětem dvakrát za měsíc na několik hodin, jedno setkání nesmí přesáhnout 8 hodin (pokud

je hlídání přes noc, je počítáno za dvě setkání). Některá ústředí vytvářejí i prostory pro trávení času seniora s dítětem.

Tato služba je velmi oblíbená a ceněna v hodnocení obou stran.

Mobilen mummies (mobilní maminky) - příležitostné hlídání

“Mobilní maminky” jsou oprávněné osoby, které pravidelně a za plat vychovávají a starají se o cizí děti a mládež až do dosažení jejich 15. roku života, a to individuálně po část dne v domácnosti dětí, o něž se starají. Označení “mobilní maminky” se vztahuje také na mužské pečovatelské osoby (“mobilní otcové”). Péče probíhá v domácnosti rodičů, takže v obvyklém rodinném prostředí.

Rodiče, kteří si na péči o dítě najmou “mobilní maminku”, dostávají po zohlednění příjmu rodiny příspěvek k nákladům na péči.

Přednosti:

a) pro děti

- Péče probíhá v domácnosti rodičů, takže v obvyklém rodinném prostředí
- Atmosféra je podobná rodinné, individuální podpora a konstantní pečovatelské osoby pro děti mezi 0 až 15 lety
- Jde o vhodné doplnění péče za přispění denních pečovatelek/pečovatelů
- Doplnění a změna oproti skupinám v mateřských školách, pro děti navštěvující mateřské školy
- Péče po příchodu ze školy a individuální podpora pro školní děti

b) pro rodiče

- Flexibilní, individuální a odpovídající poptávce (žádaná)
- Podpora a doplnění výchovy v rodině v těsné spolupráci s mobilní maminkou
- Vzdělané, odborně doprovázené a kompetentní pečovatelské osoby

- Balení věcí, aby bylo dítě dovedeno do “mimodomáčí” péče, odpadá

c) pro mobilní maminky

- do své vlastní práce pečovatelky si mohou brát vlastní děti
- mají vlastní příjem
- vykonávají smysluplnou pedagogickou práci
- sjednávají si dobu péče/pracovní dobu samy

Kvalifikační předpoklady a vzdělávání pečujících osob

Pro účely této analýzy se zaměříme na kvalifikační předpoklady, resp. na systém dalšího vzdělávání pečujících.

V systému péče obou států, z jejichž praxe vycházíme, jsou jistě rozdíly, ale v následujícím textu nejde o vyčerpávající popis, spíše o obecnou charakteristiku požadavků, které má pečující osoba splňovat, aby mohla získat certifikát, ale zejména dostát určitým standardům pro svůj obor, uspět v konkurenčním prostředí a rozvíjet službu na profesionální úrovni. Zájem a spokojenost rodičů bude pak jedním z nejlepších vysvědčení a doporučení pro každou pečující.

Informační brožura Denní péče o dítě – nová profesní perspektiva, kterou vydalo Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež uvádí některé personální a prostorové podmínky, jenž je nezbytné splnit pro poskytování denní péče o děti:

- Důvěryhodná motivace k péči, rozvoji a výchově svěřeného dítěte.
- Zkušenosti a radost z práce s dětmi.
- Respektující a chápající chování k dětem.
- Dodržování zákazu fyzického i psychického trestání. Děti mají právo na výchovu bez trestů. Tělesné trestání, psychické zraňování a další pokořující jednání je nepřípustné (§1631 spolkového Občanského zákoníku).

- Osobnostní předpoklady (spolehlivost, odpovědnost, organizační a kooperační schopnosti, vyrovnanost ...)
- Profesní předpoklady (připravenost k dalšímu rozvoji kvalifikace, k aktivnímu vypořádání s odbornými otázkami, ke spolupráci s odborným vedením, s dalšími odborníky a dalšími pečovateli, stejně jako ochota rozvíjet svůj profesní profil).
- Aktivní spolupráce s rodiči.
- Dlouhodobá perspektiva pro práci pečovatele/ky (minimálně dva roky).
- Prostorové předpoklady (vyloučení zřejmých prostorových a sociálních rizik: bezpečí, hygienické podmínky; dostatečný prostor pro hru, pohybové aktivity a odpočinek, především pro malé děti pak odpovídající prostor pro nerušený spánek, příjemná atmosféra, rozvíjející a podnětný materiál na hraní, dostatek možností pro hru a pobyt v přírodě, v lese či parcích v bezprostředním okolí. Prostory musí být dobře větratelné, vytápěné a přístupné dennímu světlu).¹⁰ Hodnotí místně příslušný úřad pro mládež, který také uděluje povolení k výkonu péče.

Webové stránky rakouské organizace zastřešující denní matky/otce pak uvádí následující povinný rozsah a obsah vzdělávání:

- 327 výukových jednotek
- 160 hodin praxe v zařízení péče o děti (80 hodin v MŠ a 80 hodin celkem u dvou různých denních matek/otců)

Obsah vzdělávání:

- osobnostní vývoj a komunikace
- vývojová psychologie a rozvoj učení
- praktická práce s dětmi v jednotlivých oblastech
- speciální didaktika podle typu zařízení péče

¹⁰ více informací k denní péči na webových stránkách německého ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež, dostupné z URL: <http://www.handbuch-kindertagespflege.de/>

- organizační a právní aspekty denní péče o děti a provozu zařízení, která péči poskytují

Výstupem vzdělávání je pak písemná závěrečná práce a ústní zkouška, která je certifikována.¹¹

Poskytování služby je spjato s úzkou spoluprací pečujících osob s orgány veřejné správy, resp. jejich pověřenými organizacemi, které garantují vzdělávání, odborný dohled, často také supervizi a osvětu všech zúčastněných stran tak, aby každý věděl, co může a má od služby očekávat. Rozsah a kvalita osvěty je jedním z klíčových faktorů, vedoucích k úspěšnému rozvoji spektra služeb, a zcela jistě by bylo vhodné se jím inspirovat i v českém prostředí.

Situace ve Francii

Podobnou službu nerodičovské neinstitutonální péče zná francouzská rodinněpolitická praxe pod názvem „mateřská asistentka“ - Assistante maternelle agree. Pečující se jí stává na základě získaného souhlasu, který vydává regionální Ředitelství sociální péče o dítě. Rovněž musí být držitelkou osvědčení, které poskytuje jistou záruku kvality a určitého stupně profesionality těch, kteří budou tímto způsobem o děti pečovat. Mateřská asistentka pečuje o jedno nebo více dětí ve své domácnosti (stát jí potom hradí sociální a zdravotní pojištění) nebo v domácnosti rodičovské (stát se podílí na platbě obou pojištění ve výši 50%). Dále má povinnost absolvovat školení v rozsahu 120 hodin, z nichž 60 včetně kurzu první pomoci (od 2007) musí být absolvováno před přijetím prvního dítěte a do šesti měsíců od podání žádosti (od 2007). Mateřské asistentky mají od roku 2006 právo po prvním roku výkonu profese na další vzdělávání, a to na základě vlastního rozhodnutí nebo na základě rozhodnutí rodičů jako jejich zaměstnavatelů (24 hodin ročně, možné kumulovat po dobu pěti let).¹² Mzdu hradí rodiče na základě pracovněprávního vztahu s mateřskou asistentkou. Mohu si potom odečíst náklady z daňového základu.

Výhody tohoto typu péče spočívají zejména v individuálním přístupu, rodinném prostředí, možnosti postupného začleňování dítěte do malého kolektivu.¹³

¹¹ více informací o denní péči na webových stránkách organizace Tagesmütter Steiermark (Denní matky Štýrsko), která zastřešuje ve spolupráci se zemskou vládou poskytování této služby na území spolkové země Štýrsko. Dostupné z URL: <http://www.tagesmuetter.co.at/DEU/ausbildung/Inhalte.php>

¹² PALONCYOVÁ, Jana. *Nové formy denní péče o děti v České republice*. Praha: VÚPSV, 2014. ISBN 978-80-7416-203-9.

¹³ NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU. *Rešerše existujících forem služeb neinstitutonální péče o děti ve vybraných zemích EU*. [ONLINE] Dostupné z URL: <http://www.rodiny.cz/index.php/projekty/equal>

Diskuse: jaké jsou možnosti přenosu zahraniční praxe do ČR

Zahraníční zkušenost ukazuje, že velká diverzita služeb péče o děti je přínosná pro všechny: rodiče si mohou vybrat typ péče na základě své preference, věku a potřeb dítěte, veřejný sektor flexibilně reaguje na měnící se počet dětí s nárokem na zajištění péče, existují alternativy ke kolektivní péči flexibilně reagující také na podmínky trhu práce.

Nezbytnost změny struktury trhu práce – nárůst zkrácených úvazků

To vše je možné za situace, kdy vysoké procento matek malých dětí má možnost využít zkrácené pracovní úvazky a svůj návrat na trh práce tedy řídit především s ohledem na zájem dítěte. Český trh práce je k rodičům malých dětí daleko méně vstřícný a předpoklad, že nerodičovská péče o malé děti (denní matka/otec) může pokrýt celou pracovní dobu plně zaměstnaného rodiče, je poněkud obtížně splnitelný. Tento typ péče se ukazuje jako výhodný pro rodiče, kteří jsou **zaměstnaní na malý úvazek**, vzdělávají se, nebo potřebují využít nerodičovskou péči z jiných důvodů.

Určitou bariérou by v českém prostředí také mohla být výrazná neunifikovanost služby a její rodinný charakter. Rodinná prostředí se vzájemně liší, přístup pečujících závisí také na jejich osobnosti a životním stylu. Volba rodičů s sebou musí nést přijetí plné odpovědnosti za vlastní dítě – rodiče jsou ti, kteří svým rozhodnutím ovlivňují život dítěte. Existuje základní garance služby (bezpečnost, garantované vzdělání pečujících), ale konkrétní podmínky musí vyhodnotit samotní rodiče. Mnozí to ale činí již dnes při soukromém zajištění péče prostřednictvím chův a au-pair, jejichž práce neprochází trhem a odehrává se v tzv. šedé ekonomice.

Dalším důležitým aspektem, na který v českém prostředí narazíme, je konflikt mezi uplatňováním zásady nejlepšího zájmu dítěte a **žádoucí ekonomickou prosperitou poskytované služby**. Situace by měla umožnit pečující osobě přivydělat si při péči o vlastní děti, nebo mít plnohodnotný příjem zajištěný celodenní péčí a naplněnou kapacitou. Tato kapacita však musí respektovat vývojové potřeby dětí a také kapacitní možnosti pečující osoby a její rodiny (v případě, že pečuje v rodinném prostředí). Je nepřijatelné, aby vznikl na pečující ekonomický tlak, který by problematizoval optimální velikost, složení, kapacitu a rozsah poskytování služby. Stále máme na paměti, že poskytovatelkami mohou být i ženy, které tak pokračují v rozvoji svých rodinných kompetencí a nacházejí uplatnění na trhu práce

právě tím, že pečují o děti jiných rodičů. Později se také chystají vrátit ke svým původním profesím. Systém by měl umožnit pružné zahájení i ukončení poskytování služby, samozřejmě za předpokladu splněných vstupních podmínek.

Využívání služby denních matek/otců s sebou přináší **vysokou míru participace rodičů** a odpovědný přístup obou stran ke vzájemné komunikaci. Aniž bychom chtěli českým rodičům sahat do svědomí, u části z nich se stále lze setkat s přístupem, že svěřením dítěte do nerodičovské péče (včetně mateřských škol) se odpovědnost přesouvá výhradně na pečujícího. Tento přístup je součástí totalitního dědictví paternalistického státu, a větší diferenciaci péče i nutnost daleko více o ní komunikovat může společenské stereotypy účinně narušovat. Klíčem je vzájemná důvěra (narušující český podezřívavý stereotyp) a přiměřená očekávání. Soukromá neinstitutcionální služba nabízí jiné parametry a podmínky, než mateřská škola nebo dětská skupina.

S ohledem na výše uvedené se ukazuje, že klíčovou roli v úspěšném rozšiřování spektra služeb bude mít **důkladná informovanost a osvěta veřejnosti**. Podíváme-li se na počet rakouských a německých webů, které se specializují na informovanost rodičů o možnostech péče o děti, popisují zevrubně jejich charakteristiky, doporučují vhodné služby s ohledem na věk a vývojová specifika dětí, najdeme nejen dostatečnou inspiraci, ale také jsme svědky toho, že uplatnit svobodnou volbu může člověk skutečně pouze v případě, že má dostatek informací. K těm patří také velmi důkladné zvážení délky denní nerodičovské péče u kojenců a batolat a důsledky např. na omezení kojení, nebo možnost vzniku těsné emocionální vazby mezi dítětem a pečující osobou, kterou mohou rodiče vnímat jako ohrožující. Se všemi těmito faktory je třeba otevřeně pracovat a nacházet společná východiska výhodná pro rodinu, pečující, ale zejména pro dítě samotné.

Zhodnocení systému vzdělávání osob pečujících o malé děti

Systém vzdělávání poskytovatelů služeb péče o děti předškolního věku je v České republice pestrý. V mnohých ohledech se jeví jako nevyvážený. Nejvíce chybí možnost sledování a průběžné kontroly kvality poskytovaných služeb. Tuto podmínku mají v českém prostředí pouze mateřské školy. Také v oblasti dalšího vzdělávání je mateřská škola jedinou službou, kde jsou učitelé povinni dále se vzdělávat. Vykonání profesní zkoušky NSK není vázáno na

absolvování vzdělávacího kurzu. Ze zahraniční zkušenosti vyplývá, že kvalitu poskytování služeb lze podpořit povinností vstupního vzdělávání ukončovaného certifikací.

Vstupní kvalifikační předpoklady a vzdělání osob pečujících o malé děti jsou nastaveny s ohledem na vykonávanou práci přiměřeně. Největšími riziky se jeví:

- lidská selhání v podobě nedodržování standardů pro kvalifikační zkoušky autorizovanými osobami;
- vliv šedé ekonomiky;
- nepřesné formulace v živnostenském zákoně a následná kontrola dodržování pravidel volné živnosti (pravidelnost poskytování služby)

návrhy řešení:

- úprava pravidel pro autorizované osoby, častější kontroly, možnost sdílení příkladů dobré praxe, možnost komunikace;
- daňová zvýhodnění pro poskytovatele i uživatele služeb;
- kontrola, úprava živnostenského zákona, případně zrušení možnosti volné živnosti,
- nabídka kvalitního dalšího vzdělávání osob pečujících o malé děti

Významnou podporou kvality poskytovaných služeb by se mohla stát cílená osvěta mezi rodiči a širokou veřejností, aby vybírali pro své děti takové služby, kde poskytovatel garantuje oficiálními výstupy kvalifikační předpoklady.

Seznam použité literatury

Burkovičová, R. (2012). *Profesní činnosti učitelů mateřských škol a jejich výzkum*. Ostrava: OU.

Burkovičová, R., & Kropáčková, J. (2014). Profesní činnosti učitelek mateřských škol ve světle současných českých výzkumů. *Pedagogická orientace*, 24(4), 562–582

Helus, Z. (2009). *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál.

Helus, Z. (2015) *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada.

Kyriacou, Ch. (2012) *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2012.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004.

Smolíková, A., Bobková, P. & Kropáčková, J. (2016) Profesionální kompetence učitelů mateřských škol. *e-Pedagogium*. Olomouc, 2016 (4), 53-64.

Šmelová, E., & Nelešovská, A. (2009). *Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn.* Olomouc: Univerzita Palackého.

Švec, V. (1999). *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace.* Brno: Paido.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1–22.

Syslová, Z. (2013). *Profesionální kompetence učitele mateřské školy.* Praha: Grada.

Vašutová, J. (2001). Model tvorby profesního standardu učitelů. In E. Walterová (Ed.), *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém.* Sborník z celostátní konference, 1. díl (s. 23–27). Praha: PedF Pedagogická fakulta UK.

Vašutová, J. (2004). *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu.* Brno: Paido.